

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMINALĂ

Redacția și Administrația
BUCUREȘTI
Strada Regală, 6

SUB DIRECȚIA UNUI COMITET

ABONAMENTUL
10 Lei pe an

CORURI

Un scriitor frances, care fără indoială că nu iubește pe Germani, a călătorit într'un rînd peste Rin, puțină vreme după acel război care e și astăzi durerea cea mare a Franciei. Oamenii i s'au părut bătărași ca trup și suflet — eu spun ce spune el —, și Francesul a fost cuprins de dezgust la vederea unei cochetării în tren, între un om simplu și o femeie simplă cari nu știaū să tragă cu ochiul făcîndu-se că se uită pe fereastă și să strecoare complimente pîrînd că vorbesc despre cine știe ce lucruri depărtate. Apoi el a nemerit într'o ospătărie: oameni îmbujorați la față, fum de lulele, *Krügel*-e de bere prea mari și prea des schimbate, iarăși dezgust din partea finului scriitor frances! Dar iată că deodată unul dintre grosolanii aceia a lăsat halba din mină, s'a uitat înnainte fără să caute a vedea pe cineva și a prins să cînte. Nu un cîntec de beție, un cîntec de petrecere, un cîntec de desfriū, sau un cîntec de lume, sarbăd și trivial; Neamțul cînta musică veche clasică. Și nimeni n'a ris de toana care apucase pe «bețiv», ci toți s'au ridicat de pe scaune și au cîntat, până și burtosul circiumar, până și chelnerița cu obrajii înroșiți de pișcături, și din gitlejurile spălate cu bere ale acesteï gloate de oameni ordinarî se desfăcu puternică o înnaltă și gravă armonie, care părea că preface pentru cîteva clipe berăria în biserică. În adevăr ceva dumnezeesc trecuse prin acești oameni înfrățiți printr'o tainică împărtășenie cu idealul curat zburînd în sunete. Francesul fu mișcat și-și schimbă părerea: deci învingătorii aceștia n'au numai puterea brută, ci și altceva... Mai știți? poate... o superioritate sufletească!

La aceste note de călătorie mă gîndiam ascultînd un concert coral de copii în sala Ateneului din București.

În redingotă și cu mustăți era numai conducătorul, profesorul de musică I. Costescu: un Basarabean cu fața blindă și așa de bucuros

de cîntecul just, cald, cuminte al elevilor lui! Încolo, erau băieții mici de tot, alții mai mari și cîțiva flăcăi: în uniforme de la trei școli pe care unii, *mai ales cei mici*, le purtau cu un vădit simț de mîndrie, ca o uniformă de război. Ei cîntau, fără dorința de a străluci — pe care o arătau unii din cei mari la declamațiile de poezii ce se amestecau în cîntece —, fără frica de profesorul care poate da note rele, fără plictiseala unei datorii neplăcute; cîntau frumos: drept și senin, cu multă luare aminte. Auziam astfel bucăți de muzică străină, compuneri de-ale conducătorului coral și de-ale altor maiestri romîni, motive populare pe care le întovărășiau uneori danțuri.

Era muzică, muzică bună și bine executată, după hirtiuțele de note ce se țineau în mîni. Dar mai era ceva: era îndeplinirea unei armonii a sufletelor nevinovate (decît de lecții neînvățate sau de flori rupte prin grădele sau de alte păcate mari), era conștiința folosului legăturii dintre oameni, era spontaneitatea unui avînt care se ivia deodată, vădindu-se prin căldura cîntecului, prin puterea gestului, prin stringerea mîi aproape a rîndurilor. Acei copii înțelegeau, până la cei mai mărunței, cari căscau mari ochii limpezi asupra cerului roșu și auriu al clădirii Ateneului, că mersul înnainte al poporului, că înnaintarea lumii se razimă pe buna orînduire, pe jertfirea de sine, pe unirea tuturor pentru scopurile înalte ale vieții. Și privirile ce se opriau asupra cîntăreților n'aveau numai luarea aminte cu care se urmărește cutare virtuos galben-vînăt, cu ochii ieșiți din cap, care-și scutură scripca și pletele: ele se făceau duioase, umede!

Și pe această cale a învățămîntului și răspîndirii muzicii educația nouă națională, care va schimba cu *desăvîrșire* acest popor, își face drum.

* * *

Odată oamenii mari ascultau melodii străine cîntate de maiestri străini, veniți pentru cîteva seri sau așezați chiar în țară. Interesul era slab; aceleași lucruri se puteau asculta mai bine în străinătate. Muzica populară nu putuse fi cunoscută așa de răpede și îmbrățișată cu atîta căldură ca poezia poporului. Mulți nici nu-și dădeau samă de ce poate fi în această muzică.

Cît despre oamenii mici din școli, lor li se preda, pe lingă de-semnul în teorie și gimnastica în teorie, — muzica în teorie. Ei învățau notele, semnele, terminii, dar nu învățau cîntecul. Cu atît mai puțin putea fi vorba de o clasă de muzică instrumentală în liceele în care s'a stîns în zădar atîta putere din viața generației de astăzi.

Maiestrul de muzică — el se rușina de acest titlu și ar fi voit mult mai bine să i se zică: profesor — nu era folositor și prin urmare ajungea desprețuit. Am cunoscut odată unul care era mai mult maestru de ștregării.

Mișcarea cea bună a început din Romînia neliberă. Un Ciprian Porumbescu, născut în Bucovina, a propovedit cu căldură iubirea muzicii naționale, înălțarea ei la gradul de artă. În școlile «de dincolo», în Brașov, în Sibiiu, supt influența săsească, în locul rețetelor de teorie musicală, era de multă vreme *cultul* muzicii. Aici coruri, la care se înfrățiau întru îndeplinirea frumuseții prin notele glasului omenesc, oameni din toate clasele societății, se întemeiaseră de mult și răspîndiau ca o licărire de ideal asupra valurilor cenușii ale traiului de toate zilele. Dincoace, nu era nimic și serbările cele mai mari din anii șeptezeci și optzeci s'a desfășurat fără consfințirea prin acea muzică a cîntărilor, în care se vădesc sentimente și idei, care se întăresc, vădindu-se.

Gavril Musicescu, mort dăunăzi — un Basarabean — a introdus cel d'întăiu în Iași puternica manifestație a corurilor: el a cercetat muzica populară, s'a pătruns de dînsa și a pregătit-o pentru corul care era menirea de căpetenie a vieții sale. Îmi aduc aminte cu cită mirare bucuroasă ascultarăm noi cei mai mulți dintre studenții ieșeni de pe la 1890, aceste două revelații în sunete: doina smulgîndu-se dureroasă, frîntă de hohote de plîns, de pe vioara unui rar coleg sosit din Ardealul iubirii adinți pentru neam și speranțelor nemărgenite, și cîntecele de țară pe care le înălța cu glasul și cu inima un ucenic al lui Musicescu, alt coleg, din Moldova aceasta.

Acum elevii cîntă just, frumos și limpede ori-unde maestrul de muzică e un om nou; cîntă, alătura de cîntecul lor, solidaritatea, legătura bună dintre oameni și mai ales, fiindcă în cîntec e un ton deosebit și se amestecă vorbe într'o anume limbă, legătura sfîntă între cei de același neam. Concerte ca ale d-lui Chiriac se unesc cu concertele școlare ale d-lui Costescu, și lumea — nu lumea strîmbăturilor franțuzești, ci lumea serioasă — primește tot cu mai multă plăcere liturghia artistică a armoniei. Iar visite triumfale ca a cîntăreților Dima, din Brașov, dăunăzi, sînt semne de recunoaștere în drumul spre întemeierea adevăratei unități culturale românești.

N. IORGA.

CATRENURI

De câte ori gîndesc la tine,
De-ar răsări câte o stea,
Aș rătăci în nopți senine
Sub cer de aur, draga mea.

*

«Sînt bună, știi, de pus la rană.»
Mi-ai spus odată, dragă mea;
Mă lasă să te strîng în brațe,
Că mi-î rănită inima.

*

Îmi spui că te călugărești,
Că asta e a ta menire;
Atuncea eu mă fac duhovnic,
La cuvioasa mănăstire.

*

Colanul spui că nu te strînge,
Și să-l arunc de ciudă-ți vine;
Fă tu din brațele-mi colan,
Și las' de nu te-o strînge bine.

N. N. BELDICEANU.

DOÎ FECIORI

Cucoana Sofica intră pe ușă foarte serioasă și cuconul Ghiorghieș, cum o văzu, pricepu numai decît despre ce e vorba. Să opri în fața ei, cu minile în buzunarele pantalonilor și așteptă.

«Despre ce-î vorba, mă rog?» întrebă el.

Cucoana Sofica își netezi părul cărunț, lins pe la tîmple, își lăsă apoi în jos minile cu degetele împreunate și-și coborî ochii în jos. Cuconul Gheorghieș cunoștea prea bine toate fasoanele acestea.

«Iaca ce-î, dragă... Știi că chiar azi-dimineață a picat de la Iași cumnatul Neculai. Știi. Îi spuseseam să se abată și pe la Ionel, să vadă ce mai face... Nu ne-a scris de mult, bietul băiat...»

Cuconul Gheorghieș se posomorî, pe cînd nevastă-sa se uita la el cu ochii umezi.

«De cînd s'a dus de-acasă, e vreme doar... zise iar cucoana; și, prin străini, nimeni nu-l întrebă, nimeni nu-l mîngie...»

— Dar, halal băiat! strigă cuconul Gheorghieș. Să nu ne scrie el de-atîta vreme! Parcă-î un cap de țară o mărcuță de cincisprezece bani! Și dacă nu i-ași trimite parale... Dar așa...—slavă Domnului!

— Ei, cine știe! nu fii și dumneata așa de iute. Multe are el pe capul lui. Ce vraî? Tot carte și iar carte...

— Mă rog, să mă scutești! Știu eu ce poamă-î dumnealui, că numai zile fripte mi-a făcut decînd o deschis ochii. Dar la urma urmei, știu eu ce-î de făcut: îi am ac de cojoc...

— Nu te supăra, dragă, zău, nu te supăra. Tare-î necăjit și supărat, bietul băiat. Numai o inimă de mamă poate înțelege...

— Hm! mormăi cuconul Gheorghieș.

— Ei, de ce ești rău? Ce vraî? Carte și iar carte! De la o vreme, nu mai știu pe ce lume ești... știi, e greu, —și el, acolo, băiat străin...

— Da spune odată, soro, nu mă purta cu vorba... Adică stăi... am înțeles! E vorba de parale! zise bătrînul, rizind cu amărăciune. Spune, soro, nu te sfii! Sînt deprins eu cu *manevre* de acestea:

mi-e acru sufletul! Mă miram eu să trimeată alt răspuns... Ce mai faci, tată, mamă? cum o mai duceți pe-acolo?... Nu! parale și iar parale! Și să nu întrebe el batir atîta: măi omule, măi trăești, ori ai murit? Ași! ți-ai găsit! Las'că-l știu eu pe cuconașul dumitale: bani, bani și iar bani! petrecere peste petrecere și cartea sub pat! Las'că vă știu eu! Îi cauți în coarne, parcă ar fi cine știe ce juvaer! Bani și iar bani. Da' ce-s eu? Am comori? Da' și comorile seacă la urma urmei!»

Cuconul Gheorghieș tăcu deodată și începu să se plimbe cu pași mari prin casă rășchirîndu-și, minios, cu degetele, barba și mustățile cărunte. Cucoana Sofiica scoase batista, o duse la ochi, se prăvăli într'un jilt și prinse a suspina.

Bătrînul pufni de cîteva ori, fără să se uite la ea. Apoi se opri și ridică capul:

«Plîngi, hai? Odorul, odorașul mamei... Ei lasă, nu mai plînge, lasă... Oîu face-o și pe asta, — dar să dea dracul să nu-mi scrie, să se facă ne-aude, ne-vede, c'apoi și eu cu paralele, tot ne-aude, ne-vede...»

Cucoana își șterse repede ochii.

«Dragul mamei! Are să scrie, cum să nu scrie!»

După ce rămase singur, boierul prinse a se plimba iar cu pași mari și a mormăi nemulțumit prin odaia tăcută.

Bătrînul pe care-l avea la Iași îi făcea multe zile fripte. Stătea de-o mulțime de vreme acolo, zicea că învață, că-și face și el un viitor, — dar bătrînul îi aflase purtările și acuma nu se mai înșelă cu nădejde zădarnică. Știa prea bine că fecioru-său e un fante frumos, pomăduit, înmănușat, care bate asfalturile și colindă balurile; știa prea bine unde se duc banii strînși cu atîta trudă! Ce era însă de făcut? Acum era băiat mare. A încercat de cîteva ori să-l dojenească, dar cucoana Sofiica, — așa de blindă și de supusă mai înainte, — atunci a sărit ca o leoaică. Pe urmă, era incredințat că orice mustrare era zădarnică, absolut zădarnică. Cîtă amărăciune n'a înghițit bătrînul, de cînd s'a pătruns de adevărul acesta! Și acuma, în anii cei din urmă ai vieții, nu mai avea nicîo tihnă. Neconținute supărări și certuri cu *mama*. Hei! era strașnică cucoana Sofiica! Cînd voia ea ceva, să fi venit și Dumnezeu din ceruri, era zădarnică orice împotrivire. Știa să plîngă, să geamă, să blasteme, să se tragă de cap; știa să țipe, să batjocorească, să ridă și să înțepe cu răutate; și cînd își desfășura în linie de bătae toată armata aceasta, nu era chip să nu iasă dumneaei biruitoare. Pentru odorul ei, ar fi răsturnat cerul și pămîntul.

Cuconul Gheorghieș, gîndindu-se la toate acestea, oftă plin de năduh. Apoi pași pînă la fereastra aburită, făcu o pată luminoasă cu dosul palmei și prinse să privească afară.

În ogradă, argații umblau forfota în toate părțile, se speteau cu treaba.

Boierul începu să-i urmărească cu ochii. Privirile, de la o vreme, i se opriră asupra unui flăcău sprinten, rumen la față, care țesăla un armăsar. Din armăsar ieșiau aburi cenușii în aerul înghețat, din

pieptul flăcăului ieșiau aburi — și amîndoi, plini de viață și de putere, înghițeau mulțămii aerul tare.

Cuconul Gheorghieș privi multă vreme pe flăcău și clătină trist din cap. Buba cea mare și cea dureroasă aceasta era. Băetanul cel rumăn și plin de putere era singe din singele lui. Un copil care s'a născut dintr'o greșală, la o margine de drum, și care era menit să rămînă slugă urgisită, fără să simtă vreodată îmbrățișarea mamei și vorba bună a tatălui.

De ce *cellalt* avea parte de avere și de bunătați? Unul va fi slugă și unul va fi stăpîn și, cu toate acestea, sînt frați. Acuma parcă vede cuconul Gheorghieș mai bine de cit oricînd amărăciunea împrejurărilor vieții.

Bătrînul, căzut pe gînduri, alunecă cu mintea în spre trecut. Se lăsa într'un jilț și începu să se gîndească la tinerețe, la anii pentru totdeauna prăpădiți.

Afară, din nouri de cenușă, începură să curgă rar flori argintii, mari, de omăt. Și florile pluteau ușoare în văzduh, se încrucișau în tremurături de undă și se lăsa leneșe pe covorul alb, sclipitor. Pe dealuri, spre asfințit, pădurile, afundate în liniștea de iarnă bogată, țineau, pe virfurile arămii, pete mari de ceață fumurie.

De la o vreme, pădurile și întinderile sclipitoare, și zăpada ușoară începură să joace într'o amestecătură ciudată de lumină și umbră.

Se face vară, e liniște de asfințit și mirosul livezilor te-adoarme. Flori albe plouă din cireși pe părul castaniu al unei zîne cu ochii verzi ca unda. Și boierul se vede tînăr, numai într'a douăzecea primăvară, — și livezele sînt pline de miros și de liniște și inima i-i plină de focul tinereții și florile de cireș se scutură peste dragostea din a douăzecea primăvară.

Cuconul Gheorghieș zîmbește cu amărăciune.

De mult, de mult s'a stins dragostea cu fata de țaran. Ochii ei duiosi de mult s'aun închis și gura care nu știa să spuie cuvinte înflorite de mult a amuțit. S'a dus fata cu ochii căprii de mult în așternut rece de humă și multe flori de iarnă au căzut de-atunci peste dragostea de primăvară!

Dar în urma ei a rămas rodul iubirii, a rămas copilul care trebuia să crească horopsit prin ușile oamenilor, ca un cîine al nimănu.

Prin mintea lui cuconul Gheorghieș, acum, nu trec nici gînduri de dreptate, nici păreri mari de rău. Viața e așa cum este, și nimene nu poate s'o facă altfel. Totuși sluga e singe din singele lui și, măcar că boierul nu simte nici dragoste, nici avînturi mari, mila îi înmoaie inima. Uite un om care n'a greșit cu nimic și pe care fratele său din același tată îl va bate, și-l va scuipa, și-i va pune pe grumaz călcăiul disprețului. De ce?

La întrebarea aceasta, boierul nu se simte în stare să răspundă. Dar o pornire mare de milă îl hotărăște să jertfească, să facă ceva și pentru copilul nenorocit. Se uită iar pe fereastră. — Flăcăul, acum, adăpa calul, — și era voinic și tare ca un brad bine crescut și în puterea de viață care clocotia în el de bună seamă că nu intra nici un dram de nemulțămire.

Pe boier îl cuprinde o induișoare repede. Se scoală, amețit, și bate în geam. Apoi strigă :

«Ioane! vino pînă sus. O să-ți spun ceva.»

Flăcăul lasă calul altui argat și pornește fuga spre casă.

Nu trece mult. Ușa se deschide și trupul lui mlădios năvălește în odaie, odată cu miros de aer înghețat. Zice repede :

«Aici-s! Ce poftesti, cucoane Gheorghies?»

Boerul se uită la el, nedumerit. Vrea să spue ceva, ochii i se aprind. Apoi zice, cu greutate :

«Ascultă, Ioane.... Uite ce e.... A!... du-te și pune caii la sanie.... Adică nu, stai, nu-î mai pune; m'am răsgîndit. Te-oiu chema pe urmă, poți să te duci.»

Flăcăul, după ce ieși, ridică nedumerit din umeri și se gîndi : Oare ce-o fi avînd boerul? — Se duse de-și luă calul și-și căută de treabă.

Iar cuconul Gheorghies, rămas singur, se gîndi ce putea să spuie argatului. La urmă, văzu că nu putea să-î spuie nimic. Deschise casa de fer și se puse să pregătească banii pentru cellalt.

MIHAIL SADOVEANU.

ASEMANARE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Frumoaso, tu imi amintesti
Imagini din copilărie;
Ileana vechilor povești,
În tine, par'că, reinvie.

De cum o 'nchipuiam atunci,
La fel, o recunosc în tine;
Surisul, care mi-l arunci,
Îmi pare de la ea că vine.

Îi semeni ca unei surori
La arcul negru al sprincenii,
La vorbă-î semeni uneori
Și la mîndria Cosinzenii.

Spre mine capul de-î înclinî,
O chiemî din lumea ei cea moartă,
Căci, ochii tăi umbriți, sînt plini
De farmecul ce dînsa-î poartă.

Mă duce finul tău profil
Printre legendele pierdute;
Visez, precum visam copil,
Grădinî cu flori necunoscute...

Prin țara basmului mă plimbî,
Și mergî ducîndu-mă de mînă,
Căci toate, în mînună le schimbî,
De cum le-atingem împreună.

Ci știu că vecinic n'ai să mergî,
Te duci ca raza unei stele,
Ca umbra unei flori te ștergî,
Simbolul tinereții mele!

MIHAIL PALEOLOGU.

DĂRI DE SEAMĂ

HARALAMB G. LECCA. Octava. București. 1904, 1 br. 52 pag.

Modernii noștri să n'aibă nici-o teamă: muza de la oraș n'a murit încă ! Gonită de crainicii muzei de la țară, se refugiase numai într'o stradă mai la adăpostul soarelui, într'un palat mai sărăcăcios. Dar a continuat și acolo să cultive moravurile decoltate și să 'nșire rime ușoare și iată-o iarăș la lumina zilei, trecînd fudulă într'un echipaj de gală pe dinaintea noastră. E palidă ca moartea, tușește a ftizie și totuși e gătită și împoțonată cu florî ca o brezaie și 'n jurul ei e parfum de tuberoze și de liliac.

Apropie-se cine pofteste. Cînd o vezi așa de desvlăguită, o lași să treacă și ai senzația că nu muza, ci vre-o stafie vestitoare de boalășniță șade 'n faeton.

Mă rog, ce-mî folosesc ochiului ademenitoarele «18 ilustrațiuni, 14 refăcute, 16 imaginate și 41 după natură» din broșura de o decadentă elegantă a d-lui Haralamb G. Lecca, dacă mintea și simțul estetic trebuie să se revolte în contra «Messalinei», ce tronează în mijlocul lor :

Cu sofran ș-aprinde ochii, sub perucă aur mat
Își ascunde părul negru și pe dată ce-a 'nnoptat
Pleacă să-și prostitueze sinul, pîntecele, gura
La Subura.

Cînd apare 'n lupanarul miserabil luminat
Ia o cupă, bea... și-o sparge, încruntînd căutătura,
În obrazul unui tînăr își imprim' apoi dantura
După ce-î silabisise un cuvînt nerușinat:

Lacomî, fuga daū într'una din celulele vecine
Pe covoare murdărite, trup la trup se tăvălesc :
El mușcînd-o nu mai simte că arterele-î plesnesc ;

Ea 'n acces de isterie, e aproape să leșine
Toată cartea depravărei o citesc și-o recitesc
Pînă se trezesc cu lampa stînsă... stînsă de rușine.

...Și asta e Muza cea mult lăudată a poeziei de Capitală, a poeziei sociale de actualitate, a viitorului?... Castelane, din strada tăinuită, de la palatul ascuns al muzei tale: deschide-î poarta să vie acasă, aprinde-î o luminare de ceară la căpătiū, așterne-î crisanteme pe pragul peste care pășește desfriul. E bolnavă și tînjește greū stăpîna istovită a visurilor tale!

*

Odinioară d. Hașdeu a binevoit să hirotonisească pe d. Lecca de preot în templul poeziei romine. Și, trimițîndu-l să vestească cuvîntul frumosului, i-a dat trei sfaturi bătrînești, așa cum se dă în povești fiului de 'mpărat, cînd pleacă să caute pe Ileana Cosinzeana. L-a îndemnat să nu se abată

nici odată din calea «idealurilor înalte», a «pornirilor generoase» și a «aventurilor sublime»...

Mari și frumoase cuvinte! Dar mici și urite au fost efectele lor asupra poetului. E atita toamnă și paloare, atita oboseală și descompunere și un atit de... sterp amor în poeziile lui Lecca, în octava acestei claviaturi poetice, încit îndrumările magului de la Cîmpina, ale criticului ce se solidarizase cu concepțiile de estetică eterică ale ficei sale, sună astăzi ca o ironie crudă. În schimb a urmat o cădere, nu în «bulhacul pesimismului», cum îi era teamă d-lui Hașdeu, ci în al impresionismului realist de cea mai crasă specie.

Poetul are dreptate:

Și parfumul de petunii
Se preface 'n cloroform...

În șirul măricel de sonete — o formă atit de potrivită pentru fixarea unor situații din natură și a stărilor sufletești momentane — d. Lecca tratează deosebite subiecte erotice de genul frances cel mai nou. Acest gen cultivă cu predilecție amorul liber, în ultima fază a evoluțiunii sale, cu înțelesul de pasiune ajunsă la extrema margine a orgiei. Poetul nostru, socotind literatura nu ca un «product al solului românesc» — cum s'a exprimat cine-va — ci ca un câmp de experiență pentru toate plantele exotice, își încearcă norocul și cu buruiana asta. Și rezultatul? Tipul Mesalinei, figuri de ftizici ce se sting «în noaptea primului amor», călugări născuți prin forceps, femei osindite de a nu mai putea fi nici mame nici soții:

... Fiind-că 'n tine toate simțurile tac
Ț'ai udat tulpina vieții cu minciuni otrăvitoare;
Te-a tîrit destrăbălarea în adîncea ei vultoare,
Ț'ai înșipt în carne vîrful, cu altoi, al unui ac.

Aceste «aventuri sublime» și «porniri generoase» de adevărat poet (observați și fineța din șirul din urmă!) își ating apogeul în tipul ultra-modern al perversității sexuale, luat direct de la Francezi și întrupat în poesia «Ella»:

Sînt femei și mă arde dorul de-a fi și bărbat.
Să mă 'mpart în două: corpul de amantă sensuală
Să-mi-l las s'adoarmă leneș pe dantelele din pat
Jar cu sufletul, — sub forma, sub figura ideală

A cutărui om, pe care de copilă l-am visat,
Binișor de mine însu-mi să m'apropii, să-î zic scoală
Tremurului meu în simțuri, s'aud tîmplele cum bat
Și să mă iubesc nebună, sărutîndu-mi carnea goală:

Și cînd ar veni secunda, clipa, fulgerul acela
De plăcere care par'că te trăznește, într'atit
De puternic să-mi înlînțui brațele de după gît
Încit viața să-mi înghețe...

E proză abjectă în întreaga expunere a acestui contrast, iar tendința de a îmbrățișa probleme din domeniul sensibilității de natură patologică ușor poate să-l expună pe autor la bănueli diferite, între cari cea d'întăiu e lipsa totală de originalitate. D. Lecca n'a avut nici pînă acum renumele de scriitor original și sincer. Poesii ca «Ella» — la modă în Paris — îl pun în șirul celor mai stăruitori franțuzomani și nimeni nu va putea să-i recunoască un merit literar în priceperea de-a versifica subiecte, cari n'au nici măcar însușirea de a fi plăsmuite de el.

Lăsînd asemenea îndeletniciri pe seama decadentilor și renunțînd la ideea că ori-ce scriitor cu cultură apuseană trebuie să importeze tot ce e mai extravagant în străinătate, d. Lecca ar putea să ne dea și pagini literare fără să corupă gustul estetic, pe care atîția alții se trudesesc să ni-l ridice și menție. Mai multe poesii de duioșia celor două «Scrisori» și pastele ca «Nunta» (care nu se poate asemăna cu «Nunta în codru» a originalului de Coșbuc) sînt deosebirii plăcute, prin simplitatea lor, față de *noroiul* celorlalte.

În sfîrșit d. Lecca e artist rafinat, o calitate ce nu i se poate tăgădăui. Acum se afirmă și ca desenator subtil. Dacă însă nu și-ar pune arta în serviciul vînațoarei de efecte și nu și-ar prostitua-o (ca să întrebunțez un termen de-al d-sale) atît de des, activitatea sa ar întîmpina mai multă și mai sinceră încurajare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

IL. CHENDI.

ȘTEFAN-CEL-MARE ¹

Prefață

În ziua de 2 Iulie 1504 Ștefan-Vodă cel mare se stîngea de o moarte blindă la Suceava, în desăvîrșita pace măreață ce se boltia asupra întregii țeri pe stilpii puternici ai biruințelor sale.

Pentru cea din urmă oară porțile cetății se deschideau înaintea celui ce luptase bărbătește cea mai grea din luptele sale. Boierii călări, în haine de urșinic și aur, unii bătrîni ca și stăpînul adormit, ceilalți în toată puterea vristei său în avîntul încrezător al tineretelor, încunjurau sicriul înfășurat în scumpe stofe. Sulițele ostașilor se ridicau drepte în văzduhul limpede, zîmbitor al zilei de vară. Alaiul străbătea holdele grele de bogăție, în drumul spre mănăstirea Putnei.

Din turnul de strajă de asupra porții clopoțele prindeau a vui de jale. Soborul întreg al Moldovei, supt mitrele scînteietoare de pietre scumpe,

¹ Fragmente din «Istoria lui Ștefan-cel-Mare, povestită neamului românesc de N. Iorga și tipărită pe cheltuiala Ministeriului de Instrucție Publică». București. 1904; pp. 372, în 8°; apărută acum.

Mitropolitul, episcopul de Roman, Mitropolit și el, al Țerii-de-jos, episcopul de Rădăuți, egumenii cari putuse să se încingă pentru această lungă cale, primia în cântările iertării de păcate pe stăpinul tuturor. Veșnica pomenire se cerea pentru acela care se făcuse vrednic a fi pomenit de neamul său în vecii vecilor. Apoi întunerecul gropniții umbria tot mai mult fața poruncitoare, acum înseninată, și pletele albe, rare ale bătrînului. Și, pe cînd lacrimile brăzdau cele mai aspre obrazuri, minunata lespede de marmură săpată pecetluia micul mormînt în care încăpuse totuși rămășițele celui Mare.

Domnise aproape cincizeci de ani, o jumătate de veac. Venise tînăr, în vijelia năvălirii, ca să răzbune pe ai săi, ca să-și întemeieze vița și ca să tragă zid de vitejie în jurul țerii sale de moștenire. De atunci toate drumurile spre hotarele dușmane fusese bătute de copitele cailor oștirii sale. Dar peste sabia lui minunată apăsa o mîna sigură, stăpînită de un gînd cuminte. I-a fost totdeauna milă de sîngele oamenilor vărsat în zădar.

A adus cu dinsul rînduiala și buna cîrmuire. Oastea aceia ale cărei steaguri îi fluturau de-asupra sicriului, el o închegase, el o făurise, ca pe o singură armă menită să învingă totdeauna. Boierilor ațelora ce-l întovărășiau înainte de a-și lua hotărîtorul rămas bun, el li statornicise chemările și drepturile. Secerînd buruiana roșie a vremilor de restriște și neleguire, el curățise țerina ce băuse sîngele nevinovat, — coborînd în ea sfînte temelii de biserică. Vlădicilor ce se rugau acum la Dumnezeu pentru sufletul său, el li pusese mitra pe cap, după ce știuse că se cuvine s'o poarte.

Gîndul lui de înțelepciune se stînsese în sfîrșit, său, mai curînd, el se coboria ca o rază de bucurie asupra tuturor, trecă ca o binecuvîntare asupra bogăției lanurilor și fremătă ca o amenințare pentru vrăjmașii viitorului prin frunza pădurilor ce ocrotiseră și meniseră luptele învingătoare. Glasul lui nu se mai auzia însă, și icoana lui nu mai stătea înaintea nimăruia.

Și candela aprinsă de-asupra mormîntului său s'a stîns une ori, în zile rele. Mîni de hoți au scormonit în mormîntul cel sfînt.

Dar amintirea sa a luminat totdeauna în marea biserică a conștiinții neamului. Une ori mai tare, alte ori mai slab, dar nici un vînt năprasnic n'a putut-o stînge. Și astăzi ea se înalță puternică, în marea flacără de mîndrie și recunoștință ce pornește din toate inimile noastre la pomenirea celor patru sute de ani de la moartea puternicului Împărat senin al Romînimii.

O scînteie din această flacără e cartea de față.

Lupta de la Dumbrava-Roșie

Intr'o Duminecă, la 24 Septembrie, Leșii ajunseră la Suceava. Ce drum frumos în răcoarea munților; în blindeța zimbitoare a celor d'intăiu zile de toamnă, în marginea satelor albe, care se înroșiau de flacări și a bisericilor sfinte, din care se dădeau jos icoanele și se prădau odoarele; supt dealurile încă verzi, pe potecile codrilor plini de susur, de zuzăt, de șoapte! Sigismund Voevod venia cu noroc în țara roditoare, pașnică și proastă a Moldovei.

Dupa două zile, cînd se orînduiră cele patru tabere și se așezară carele în jurul corturilor, tunurile începură să bată în cetate, tunuri cum nu se mai văzuse prin aceste părți, căci unul cerea patruzeci, iar altul cincizeci de cai ca să fie mișcate din loc. Cîteva ghiulele de-ale acestora să lovească în porțile de stejar, și ele se vor deschide pentru intrarea mîndră a noului stăpînitor de neam bun și de vestită viță! Dar zidurile se arătară mai tari decît cum se credea, și ele ținură bine la probă; «Valachii» cari săgetau din dosul lor său trăgeau cu sinețele; ba chiar împrôscău și ei din tunuri, mai mici, dar bine întrebuintate, erau oameni neînfrinți și foarte ageri, cu adevărat neadormiți, căci ei dregeau în ceasurile jerfite ale nopților pagubele pe care dușmanul le putea face ziua. În zădar deschideau Polonii poartă de intrare pentru Sigismund; Moldovenii o zidiau înapoi pînă în revărsatul zorilor, grămădind pietre, cărămizi și lemne.

Așa trecură două săptămîni, și în tabăra așa de bucuroasă la început, așa de îmbătată de jafuri, foamea începu să-și arate chipul supt și sarbăd. În sus și în jos, dincoace și dincolo de Siretiu, țara era pustie; grînele secerate stăteau la loc bun, iar oamenii, afară de nevolnici se aflau la Roman, între două ape, a Moldovei și a Siretiului, în apropierea muntelui, în jurul lui Vodă. Suceava nu se putea lua fără să se înfrunte zilele reci care se grăbiau; drumul înnainte era închis și de primejdia Moldovenilor și de a Turcilor. Înapoi însă, cu toată rușinea, putea să se întoarcă cineva, bătut, fără să se lupte. Da, — însă numai cu voia lui Ștefan.

Această voie o ceru Birtoc Ardeleanul, care sosise cu cîte-va mii de oameni, ca să împiedece o luare a Moldovei de către Poloni, pe care avea cine s'o oprească. Poate că el nici nu ceruse voia Craiului său, care totuși se luptase și el odată cu acest frate fără astîmpăr, fără măsură și statornicie care era Ioan-Albert. Dar Voevodul Ardealului nu dorea să verse sînge creștinesc, căci între Ungaria și Polonia se făcuse în 1492 o legătură mai ales împotriva Turcilor, ci sosise ca să împiedece și pe alții de a-l vărsa.

El se înțelese de-a dreptul cu Regele polon: acesta trebuia să se ridice d'înnaintea Sucevei fără nici-o întăzriere și să se întoarcă înapoi pe unde venise. Cererea se primi cu bucurie, și se spune că Ștefan, căruia-i plăcea batjocura care umilește pe cei prea încrezuți, ar fi dat dușmanului său sfatul cel bun de a merge tot pe drumul mare și de a nu se incurca

prin pădurile, vestit de rele, ale Moldovei, unde i s'ar putea întâmpla ceva neplăcut din partea atîtor oameni fără căpătăiu ce locuiesc mai bine decît acasă în desișul fagilor Bucovinei.

Ioan-Albert nu fusese învățat îndestul prin isprava sa de până acum. Era zorit să ajungă în sfîrșit în țara sa primitoare, unde sînt petreceri potrivite pentru un om de vîrsta sa, unde e hrană și băutură din bielșug și cîntecele plutesc prin aierul greu de mirezme al odăilor de ospaț. Apucă de-a dreptul prin codri, ale căror poteci se suiau pe înălțimi, care se rupeau apoi în coaste prăpăstuite. Se înainta încet, cu atîta mulțime obosită și sigură de pace. Până în codrul Cozminului, dincoace de Cernăuți, lingă rîpa Derehluului, se cheltui o săptămîină în capăt.

Miercuri sara, oastea ajunsese, cu Craiul bolnav, zguduit de frigurile muștrării de cuget și ale mîndriei rănite, în marginea dumbrăvii pe care el venia s'o boteze cu singele ostașilor săi: Dumbrava Roșie. Copacii fremătau în noapte ca o amenințare și trunchiurile prin care trecuse limba fierăstraielor se clătinau ca, odată, la Crasna sau la Sepenic, în zile de mare nenorocire pe care le uitaseră bătrînii și nu le pomeniseră tinerii. Cărările erau înguste și gloata multă: până la căderea nopții se putură strecura numai călării din Ținuturile Poloniei apusene, cari fură lăsați a străbate cele două leghi de pădure și a-și face iarăși tabără de cealaltă parte, la Cozmin, în vale. Regele, cu cei mai mulți dintre ai săi, petrecu noaptea — ultima noapte pentru multe mii de oameni și pentru atîția fruntași cari aveau acasă curți domnești, supuși și bogății de tot relul — în tabăra cea veche.

A doua zi, cînd Moldova serba pe Sfințul Dumitru, trîmbițele dădură semnalul de plecare. Pe rînd intrară în codrul cuprins de neguri și înflorat de un vînt rece ca florii morții tunurile greoaie, carele, straja, Craiul bolnav, dus într'un *leagăn*, călăreții Poloniei Răsăritene, cari știau mai bine ce sînt Moldovenii, oastea cu plată și gloata.

Ioan-Albert ajunsese acum la mijlocul drumului, cînd chiotul obișnuit al Moldovenilor se înalță pe neprevestite, incremenind rîndurile polone. Un vînt de primejdie zgudui codrul, și în urma Regelui zidul de arbori căzu la pămînt, tăind poteca. În zborul nebun al săgeților, țerănimea, Curtenii, boierii, în frunte cu Domnul însuși, se aruncară asupra drumeților din coadă. Ei nu încercară măcar să se lupte, ci se închiseră în lagăr, ca într'un staul, pe care-l împresură lupii. Măcelul se săvîrși aici, fără învierșunare, cu rînduiala unei pedepse ce se îndeplinește.

Regele smulse atunci cea mai frumoasă parte din călărima sa ca să scape pe cei cari muriau. Înaintea călăreților greoi, în legăturile de oțel ale cărora se rupeau, scînteietoare, razele soarelui de amiază, Moldovenii se dădură în lături, împlînd vîzduhul limpede cu nenumărate săgeți. Nenorocii închiși în tabără se răpeziră atunci în pădure, unde găsiră alți nimicitori de vieți. Împlîndu-și sarcina lor mîntuitoare, călă-

reții intrară înapoi în codru, care era singura cale spre tabăra cea nouă, spre șes, spre lumină și siguranță. Din toate părțile însă pîndia primejdia: mulțimile înnebunite părăsîră tunurile, carele, armele mai grele, cei din urmă călcau în picioare pe cei d'întăiu, pe cînd sprintenii luptători romîni, strecurîndu-se printre trunchiuri, aruncau lațurile și învirtiaș securile și topoarele, fără cruțare. Codrul își pierduse drumul, înnăbușit de morți, de uriașe sfărîmături stropite cu sînge, și soarele, apuînd asupra acestei grozăvii, părea că aprinde un rug din vechile vremuri sălbatice.

Regele se odihni — de o jalnică odihnă — la Cozmin, satul de lîngă pădure, și mai trecură cîteva zile pînă putu să ajungă iarăși la vadul Prutului de la Cernăuți, pe unde venise așa de fălos cu cîteva săptămîni în urmă. Polonii nu mai știa de unde să se păzească, atîtea brațe avea moartea pentru a-i ajunge. Ziua și noaptea, cete de călăreți se aruncau, chiuînd de bucurie, ca vînătorul cînd descopere fiara, asupra bieților fugari, cari se dădeau în dosul carelor ce mai păstrasera. Întunerecul nopții era spintecat de miile de limbî de flacără ale buruienilor și mi-riștilor aprinse pe care vîntul le zoria din urmă, făcîndu-le să alerge spre dușmanul țerii, — al pămîntului și al oamenilor, — ca niște uriași serpi roșii. Trecerea Prutului se făcu la 30 ale lui Octombre cu multă greutate, căci Moldovenii nu părăsiseră o clipă pe învinși, și riul își primi și el partea lui de morți. Cu o zi înnainte, pe cellalt mal, puțin mai sus, Vornicul Boldur nimicise la Lentești pe toți Mazoviții, ce veniau să primească pe Regele lor învins, și muriră pînă la unul fără să-l vadă în toată strălucirea rușinii sale. Străbătînd Pocuția ca un fulger, Ioan-Albert ajunse la 12 Novembre în Lemberg.

Așa ieșiră Polonii din Moldova, și o astfel de ieșire ticăloasă să o aibă în vecii vecilor toți oamenii nedrepți și lacomi cari vor călca pămîntul muncit al țerii noastre ca să ni stingă neamul! Adîncurile codrilor și rîpelor să nu ajungă pentru a li cuprinde trupurile sfărîmate, și buruienile pustiului să se ridice pe mormintele lor! Căci pămîntul e al celui care l-a lucrat din neam în neam, și a se atinge de dînsul, e cea mai neiertată faptă de hoție ce se poate săvîrși într'un ceas blestemat.

N. IORGA.

CRONICĂ

Administrația Casei Școalelor, întemeiată acum cîtva timp supt Ministeriul d-lui Haret și condusă de d. P. Girboviceanu, a început o serie de publicații asupra bisericilor și mănăstirilor din țară. Ele sînt menite în rîndul întăiu să dea actele de fundație și bugetele; pe lîngă ele însă, și ca să fie înțelese mai bine, se prevăd lămuriri istorice și reproducții grafice.

Volumul I-^u, apărut săptămîna trecută, poartă titlul, cam prea puțin administrativ, de: «Șapte biserici cu averea lor proprie», ceea ce înseamnă

că acele biserici au proprietăți ce se află supt administrația unor episcopii, pe care le controlează numai Casa Școalelor. Cît de necesar e acest control se vede din unele amănunte ale bugetelor ce se tipăresc acum.

Multe ilustrații sînt foarte bine reușite; cîteva, mai slab; pe lângă vederi se adaugă planuri și portrete. Documentele sînt une ori interesante: cel mai însemnat e diata Saftel Crețulescu, fata lui Constantin-Vodă Brîncoveanu. La explicațiile istorice ar fi observații de făcut; în volumele viitoare ea se va înfățișa mai precisă și mai bogată. Nu trebuia să se recurgă la lucrări pe care critica le-a judecat de la apariția lor (vorbesc de *Istoria Bucureștilor* de d. Ionescu-Gion și de încă una) ca lipsite de valoare.

N. IORGA.

* * *

În ziua Sfințului George, la 23 Aprilie s. v., Romîni de dincolo au prăznuit la Sibiiu, cu toată cucernicia inimelor curate, o serbare de închinare amintirii scumpe a lui George Barițiu, gazetarul lor cel mai învățat și cel mai ideal, cronicarul cuminte și cald al Ardealului, apostolul îmbătrînit în jertfa de sine pentru luminarea reamului său. Urmașii neuitatului învățat, fice și nepoți, au ținut să-i ridice în țințirumul gr.-cat. din Sibiiu, unde-și dorm somnul de veci oameni ca Papiu Ilarian, baronul Urs de Margine, doctorul Ion Rațiu, un monument familiar, în chip de obelisc, purtînd în relief icoana senină a marelui strămoș. Spre întărirea dragostei frățești, Romîni gr.-or. din Sibiiu, în frunte cu I. P. S. Mitropolitul Mețianu, au luat parte și ei la frumosul praznic, alături cu Romîni gr.-cat., coreligionari ai mortului. La desvălirea monumentului, dl. At. M. Marienescu, venerabilul academician, a rostit o cuvîntare plină de avîntul unei tinerete fără bătrîneță; dînsul a tîlmăcit sentimentele de pietate ale «Asociațiunei pentru cultura și literatura poporului romîn» și ale Academiei Romîne, căreia Barițiu i-a fost membru și președinte. A mai vorbit și d. Gr. G. Tocilescu, oratorul-călător cunoscut nouă Ardelenilor de cînd cu excursiunea «științifică» prin Hunedoara, unde închinase pe-atunci, spre mîhnirea noastră și de sigur spre uimirea chiar a streinilor, un pîhar de vin unguresc în cinstea aceluia faimos și misterios «ceva», care — pe limba diplomației șirete — avea să însemne neamul romînesc băștinaș în țara Ardealului și hărăzit acum, din mila lui D-zeu, c'un *anonimat* istoric pe lângă străvechiul istoric *Anonim*.

* * *

Făt-Frumos (No. 3, Aprilie 1904, Birlad) cuprinde, pe lângă poesii îngrijite, semnate de d.d. A. C. Cuza, O. Carp, G. Tutoveanu și A. A. Naum, o povestire realistă (Epilogul) a d-lui M. Sadoveanu, care preferă de astă dată un subiect întunecat din lumea miseriilor sociale; un articol (Înstrăinații) iscălit de Emilgar fixează o sumă de reflecții sănătoase asupra zădărniceii literare a mormanelor de volume ce răsar, asemenea unor ciuperci rele, în preajma mîndrului «maestru» decadent, ale cărui versuri, afișate odată ca fiind de bronz, au reușit totdeauna să sune a gol. D. I. Antonovici publică iarăși un document inedit (uric), datat 7140, Mai 28 și purtînd semnătura autografă a lui Alexandru Iliiaș Vodă.

* * *

Junimea literară (No. 5, Mai 1904, Cernăuți) continuă publicarea interesantei conferințe a d-lui Sextil Pușcariu despre poezii noștri de astăzi, cuprinzînd observații fine și aprecieri de gust, mai ales cu privire la Coșbuc și la eleva sa, d-șoara Maria Cuntănu; o schiță (Reîntoarcerea),

iscălită cu pseudonimul Nicu Nalbă, e scrisă într-o bună limbă rominească și prinde cu noroc momente din viața unor oameni de la țară, al căror fiu se 'ntoarce de la învățătură spre marea bucurie a neamurilor lui; mai remarcăm urmarea traducerii foarte reușite a dramei «Hero und Leander» (Fr. Grillparzer) de către d. C. Berariu, apoi sfârșitul studiului d-lui S. Fl. Marian despre «Viorică», analiza critică a poemei «Făt-frumos» (C. Berariu) de către d. V. Morariu, dări de seamă, cronică, etc.

* * *

Luceafărul (No. 7, Aprilie, Budapesta) ne dă la locul de frunte o frumoasă poezie a lui N. Otavă — «Dăscălița» —, inspirată și aceasta cu noroc din viața de la țară, a Romînilor ardeleni. Urmează un răspuns al d-lui dr. Gh. Alexici la o critică a d-lui Ios. Popovici făcută operei «Influența orientală asupra limbei și culturii romine» (de d. Lazăr Șăineanu); o traducere (poezie) din F. W. Weber de d. H. Frollo; o schiță (În pețite) a d-lui H. P. Petrescu, prinsă deasemenea din viața Romînilor ardeleni; urmarea traducerii d-lui N. Otavă din Tragedia Omului (Emeric Madách); un sonet de A. Cimpan; o dare de seamă a d-lui Sextil Pușcariu asupra novelelor d-lui I. Al. Brătescu-Voinești; o poezie iscălită Isis, cronică, etc. Ca ilustrații avem două reproduceri după *Vereșciaghin*: «Părăsit» și «Apotheosa războiului».

* * *

În editura librăriei Socec et comp. a ieșit de sub tipar, zilele acestea, o carte de informație pentru cei ce vroiesc să pătrundă rostul războiului din Extremul-Orient și să cunoască mai de aproape istoria culturală și traiul celor două neamuri de rasă galbenă — Chinezii și Japoneseii —, unul uriaș ca număr și trecut, cellalt puternic în desfășurarea de acum a forțelor sale naționale. Titlul cărții e: «Războiul din Extremul Orient. China, Japonia, Rusia asiatică, schițe de N. Iorga», pp. 122 în 8°. Originea lucrării ni se indică prin convingerea autorului, mărturisită în prefață — «că a sosit vremea ca noi să ne lămurim prin cărți scrise în limba noastră, în sensul nostru, asupra tuturor marilor întrebări ale timpului». Pentru cazul că publicul va primi bine cartea, ni se făgăduiesc «cărți analoge asupra altor probleme politice ale momentului».

* * *

Antialcoolul (An. IV, No. 10, 11, 12; Febr.—Apr. 1904, București), excelenta și ieftina revistă populară, organul ligei antialcoolice (secțiunile Iași-București), publicat sub direcția d-lui dr. M. Minovici, cuprinde și de astă-dată un material foarte util. Relevăm îndeosebi prețiosul și amănunțitul articol informativ al d-lui dr. Minovici asupra congresului național frances contra alcoolismului, ținut în zilele de 26—29 Oct. 1903.

ION SCURTU.

RĂSPUNSURI

Marin C. Loco. — Sentimente frumoase, zicem noi; «cinturi slabe», zici d-ta. Și profesorul d-tale de rominește?

A. F. Loco. — Poeții mari și mai ales Leopardi sînt mult mai greu de tradus bine, de cît parî a crede.

Mili C. Loco. — Ai «mai trimis niște versuri». Bine, nu mai trimite!

Emiliu, Brăila. — Vorbe deșerte.

Z. N. — Frumușele; mai încercă.